

Spis pytań

NR	ZAGADNIENIE	STRONA
58	„Człowiek zlagrowany” jako ofiara zbrodniczego systemu. — Proszę państwa do gazu	10
59	Czy w sytuacjach ekstremalnych człowiek zmienia hierarchię wartości? — Proszę państwa do gazu	12
60	Jakie znaczenie ma tytuł dla odczytania sensu utworu? — Inny świat	15
61	Konsekwencje zniewolenia człowieka. — Inny świat	17
62	Zagłada z perspektywy świadka i uczestnika wydarzeń w getcie. — Zdążyć przed Panem Bogiem	20
63	Walka o życie z perspektywy wojennej i z perspektywy powojennej. — Zdążyć przed Panem Bogiem	22
64	Co skłania człowieka do poświęceń? — Dżuma	25
65	Człowiek wobec cierpienia i śmierci. — Dżuma	27
66	Czy możliwa jest przyjaźń w sytuacjach skrajnych? — Dżuma	29
67	Jakie postawy przyjmuje człowiek wobec zła? — Dżuma	31
68	Czy możliwe jest zbudowanie doskonałego państwa? — Rok 1984	34
69	Czy można zachować wolność w państwie totalitarnym? — Rok 1984	36
70	Znaczenie propagandy w państwie totalitarnym. — Rok 1984	38
71	Bunt przeciwko porządkowi społecznemu. — Tango	41
72	Konflikt pokoleń. — Tango	43
73	Normy społeczne – ograniczają człowieka czy porządkują życie? — Tango	45
74	Jak różnice społeczne wpływają na postępowanie człowieka? — Górą „Edek”	48
75	Miejsca ważne w życiu człowieka. — Miejsce	51
76	Jaką wartość w życiu człowieka ma pamięć o przeszłości? — Miejsce	53
77	Stan wojenny z perspektywy obcokrajowca. — Profesor Andrews w Warszawie	56
78	Czym dla człowieka może być podróżowanie? — Podróże z Herodotem	59

PYTANIE

59

Proszę państwa do gazu · Tadeusz Borowski · Wojna i okupacja / XX wiek

Czy w sytuacjach ekstremalnych człowiek zmienia hierarchię wartości?

POWTÓRKI

- ☐ 1. dzień
☐ 3. dzień
☐ 7. dzień
☐ przed maturą

Czy w sytuacjach ekstremalnych człowiek zmienia hierarchię wartości? Omów zagadnienie na podstawie utworu Proszę państwa do gazu Tadeusza Borowskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

TEZA: POWIEDZ JĄ W PIERWSZEJ MINUCIE

„Proszę państwa do gazu” pokazuje, że w obozie hierarchia wartości zostaje odwrócona: na szczyt trafia przetrwanie, jedzenie i własne bezpieczeństwo, a współczucie, solidarność, a nawet miłość matki do dziecka spadają na dół. Borowski nie potępia więźniów, tylko pokazuje, jak system zmusza ich do takiej zmiany.

MAPA WYPOWIEDZI

ŁĄCZNIE OK. 3:26 MIN

● Wstęp 0:00–0:44	Borowski, sam więzień Auschwitz, opisuje dzień na rampie bez komentarza moralnego. Czytelnik sam widzi, co stało się z wartościami.
● Argument 1 0:44–1:26	Przetrwanie ponad wszystko: więźniowie z komanda „Kanada” cieszą się z transportu, bo to oznacza jedzenie i rzeczy. Tadek i Henri jedzą to, co zabrano przybyłym. Cudza śmierć staje się warunkiem własnego życia.
● Argument 2 1:26–2:16	Odwrócone odruchy: młoda matka ucieka od własnego dziecka, bo wie, że matki z dziećmi idą do gazu; Tadek czuje wściekłość nie na oprawców, lecz na ofiary. Jednak zbiera go na wymioty: resztki dawnych wartości buntują się w nim.
● Kontekst 2:16–2:53	„Inny świat” Herlinga-Grudzińskiego: w łagrze głód zmienia ludzi, prowadzi do donosów i zdrady, ale zdarzają się też akty godności (głódówka, Kostylew).
● Zakończenie 2:53–3:26	W sytuacji ekstremalnej człowiek zmienia hierarchię wartości, bo system odbiera mu wybór. Najbardziej przeraża to, że robi to po cichu, aż zło wydaje się normalne.

SŁOWA-KLUCZE DO NOTATKI

- przetrwanie na szczycie „Kanada” transport = jedzenie
kobieta wypiera się dziecka obojętność
wściekłość na ofiary mdłości Tadka
odwrócone wartości

UWAGA, PUŁAPKA

Kobieta, która ucieka od dziecka, nie jest bohaterką negatywną: działa ze strachu w systemie, który karze śmiercią za macierzyństwo. Tadek jest więźniem, nie strażnikiem.

KONTEKSTY DO WYBORU (WYBIERZ JEDEN)

LITERACKI „Inny świat” – Gustaw Herling-Grudziński

Łagier, w którym głód zmienia ludzi, ale zdarzają się akty wierności sobie.

LITERACKI „Zdążyć przed Panem Bogiem” – Hanna Krall

Getto: wybory, w których godność staje się ważniejsza od przetrwania (Pola Lifszyc, ŻOB).

FILOZOFICZNY Piramida potrzeb Abrahama Masłowa

Gdy zagrożone są potrzeby podstawowe (jedzenie, bezpieczeństwo), wyższe wartości schodzą na dalszy plan.

PYTANIA KOMISJI: PRZECWICZ ODPOWIEDŹ NA GŁOS

1. Czy można oceniać ludzi za wybory w obozie?

Borowski pokazuje, że łatwo osądzać z zewnątrz. Odpowiedzialność ponoszą przede wszystkim twórcy systemu.

2. Czy wszystkie wartości giną w obozie?

Nie całkiem: mdłości Tadka, jego wątpliwości i chwile współczucia pokazują, że sumienie się broni.

3. Czy w trudnych sytuacjach twoje wartości się zmieniają?

Refleksja własna: stres, zagrożenie, presja grupy. Co pozostaje dla ciebie stałe?

PYTANIE 59 · WYPOWIEDŹ WZORCOWA

Czy w sytuacjach ekstremalnych człowiek zmienia hierarchię wartości?

362 słów
ok. 3:26 min
mówienia

Przeczytaj na głos z zegarkiem, potem opowiedz to samo **własnymi słowami**. Nie ucz się na pamięć: zapamiętaj kolejność części i jedno zdanie z każdej.

Wstęp

78 słów

Zagadnienie, które omówię, brzmi: czy w sytuacjach ekstremalnych człowiek zmienia hierarchię wartości. Odwołam się do opowiadania Tadeusza Borowskiego „Proszę państwa do gazu”. Uważam, że opowiadanie pokazuje, iż w obozie hierarchia wartości zostaje odwrócona. Na szczyt trafia przetrwanie, jedzenie i własne bezpieczeństwo, a współczucie, solidarność, a nawet miłość matki do dziecka spadają na dół. Borowski nie potępia więźniów, tylko pokazuje, jak system zmusza ich do takiej zmiany. Sam był więźniem Auschwitz i opisuje dzień na rampie bez komentarza moralnego.

Argument 1

73 słów

Najpierw przetrwanie ponad wszystko. Narrator, Tadek, pracuje w komandzie, które rozładowuje transporty na rampie w Birkenau. Więźniowie nazywają rzeczy zabierane przybyłym Kanadą, bo oznaczają dostatek. Gdy przychodzi wiadomość o transporcie, cieszą się, bo będzie jedzenie, ubrania, papierosy. Tadek i jego przyjaciel Henri jedzą to, co zabrano ludziom, którzy właśnie idą do gazu. Cudza śmierć staje się warunkiem własnego życia. W normalnym świecie byłoby to nie do pomyślenia, a w obozie staje się codziennością.

Argument 2

88 słów

Najbardziej przerażające są odwrócone odruchy ludzi. Na rampie młoda kobieta ucieka od własnego dziecka i krzyczy, że to nie jej, bo wie, że matki z dziećmi idą od razu do gazu. Rosyjski więzień Andriej bije ją i wrzuca na samochód. Tadek czuje wściekłość, ale nie na esesmanów, tylko na ofiary, bo przez nie musi tu być. A jednak w pewnym momencie zbiera go na wymioty. To znak, że resztki dawnych wartości jeszcze się w nim buntują. System nie zniszczył go do końca, ale zmienił kolejność tego, co ważne.

Kontekst

64 słów

Kontekstem jest „Inny świat” Gustawa Herlinga-Grudzińskiego. W sowieckim łagrze o życiu decyduje kocioł, czyli porcja jedzenia zależna od normy. Głód sprawia, że ludzie donoszą na siebie i tracą solidarność, a w epilogu dawny więzień wyznaje, że donosił, by przeżyć. Herling pokazuje jednak też akty godności, na przykład głodówkę narratora. Oba utwory pokazują ten sam mechanizm: skrajna sytuacja przestawia wartości, ale nie zawsze do końca.

Zakończenie

59 słów

Podsumowując: w sytuacji ekstremalnej człowiek zmienia hierarchię wartości, bo system odbiera mu wybór i stawia go przed walką o przetrwanie. Najbardziej przeraża jednak to, że ta zmiana dokonuje się po cichu, aż zło zaczyna wydawać się normalne. Moim zdaniem Borowski uczy pokory w ocenianiu innych i czujności wobec samego siebie. Wartości chronią nas tylko wtedy, gdy świadomie ich bronimy.

MOJA WERSJA: HASŁA, WŁASNY PRZYKŁAD, INNY KONTEKST
